

AUDIOVIZUĀLO UN PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU POLITIKA

Audiovizuālo politiku Eiropas Savienībā nosaka Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 167. un 173. pants. Šis jomas nozīmīgākais tiesību akts ir Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva, kas pašlaik (2018. gadā) tiek pārskatīta. Galvenais ES instruments, ar kuru palīdzēt nozares (īpaši filmu nozares) attīstībai, ir programmas “Radošā Eiropa” apakšprogramma *MEDIA*. Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteikts, ka tiek ievērota plašsaziņas līdzekļu brīvība un plurālisms.

JURIDISKAIS PAMATS

Romas līgums neparedzēja tiešas pilnvaras audiovizuālo un plašsaziņas līdzekļu politikas jomā, un tās neparedz arī LESD. Jurisdikcija plašsaziņas līdzekļu politikas jomā tā vietā izriet no dažādiem LESD pantiem, kuri paredz, ka var izstrādāt politikas virzienus dažādās plašsaziņas līdzekļu un komunikāciju tehnoloģiju nozarēs. To nosaka plašsaziņas preču un pakalpojumu sarežģītība, jo tos nevar klasificēt tikai kā kultūras preces vai tikai kā patēriņa preces. Šis jomas juridisko pamatu nodrošina LESD 28., 30., 34. un 35. pants (brīva preču aprīte), 62. pants (personu brīva pārvietošanās, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte), 109. pants (konkurences politika), 114. pants (tehnoloģiju saskaņošana vai līdzīgu tehnoloģisku standartu izmantošana, piemēram, interneta produktu jomā), 165. pants (izglītība), 166. pants (arodmācības), 167. pants (kultūra), 173. pants (rūpniecība) un 207. pants (kopējā tirdzniecības politika).

MĒRĶI

Saskaņā ar LESD 167. pantu Savienība veicina dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalsta un papildina to rīcību mākslā un literatūrā, arī audiovizuālajā jomā. Audiovizuālajā jomā ES uzdevums ir izveidot vienotu Eiropas audiovizuālo pakalpojumu tirgu. ES visās tās politikas jomās jāņem vērā arī kultūras aspekti. Lēmumi tiek pieņemti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru.

SASNIEGUMI

A. Reglamentējošie noteikumi

1. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva (AVMSD)

Apraides tehnoloģiju attīstība 20. gadsimta astoņdesmitajos gados sekmēja komerciālo televīzijas staciju skaita pieaugumu Eiropā un to pārraides varēja sākt uztvert

vairākās valstīs. Tas radīja nepieciešamību pēc vienotiem obligātajiem standartiem, kas pirmo reizi tika apkopoti direktīvā 89/552/EEK par televīziju bez robežām (*TVwF*). Direktīvas pirmajā pārskatīšanā 1997. gadā tika ieviests izcelsmes valsts princips, proti, raidorganizācijas ir tās dalībvalsts jurisdikcijā, kurā tās ir reģistrētas. 2007. gada pārskatīšanā direktīvu papildināja ar regulējumu attiecībā uz jauniem pakalpojumiem, piemēram, internetā piedāvāto pieprasījuma video (*VOD*). Direktīva tika kodificēta 2010. gadā un pārdēvēta par Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu (*AVMSD*).

Komisijas 2012. gada ziņojumā par *AVMSD* piemērošanu un diskusijās pēc Komisijas 2013. gada publicētās Zaļās grāmatas “Gatavojoties pilnīgi konverģētai audiovizuālajai pasaulei. Izaugsme, radīšana un vērtības” kļuva skaidrs, ka audiovizuālo mediju pakalpojumi saplūst un to patēriņa un piegādes veidi pastāvīgi mainās līdz ar tehnoloģisko attīstību.

Lai atjauninātu tiesisko regulējumu un sekotu līdzi jaunākajām norisēm, Komisija 2016. gada 25. maijā publicēja jaunu tiesību akta priekšlikumu, ar ko groza *AVMSD*. Iestāžu triāloga sarunas par tekstu tika pabeigtas 2018. gada 6. jūnijā. Priekšlikuma galvenie aspekti ir šādi: 1) mainīt ierobežojumu komerciāliem paziņojumiem, proti, no 12 minūtēm raidlaika stundā līdz 20 % dienā laikā no plkst. 6.00 līdz plkst. 18.00; 2) aizsargāt nepilngadīgos no satura, kas tos var ietekmēt, un vienu un to pašu regulējumu piemērot tradicionālajiem raidījumiem un pakalpojumiem pēc pieprasījuma; 3) paplašināt pakalpojumu pēc pieprasījuma sniedzējiem paredzētus noteikumus par Eiropas darbiem, prasot viņiem nodrošināt, ka Eiropas darbi veido vismaz 30 % no to kataloga un tie pienācīgi pamanāmi un 4) *AVMSD* darbības jomā iekļaut video koplietošanas platformas (*VSP*), lai apkarotu naida runu un aizsargātu nepilngadīgos no kaitīga satura. Balsojums plenārsēdē par jauno noteikumu apstiprināšanu notika 2018. gada 2. oktobrī, savukārt direktīvas galīgā pieņemšana Padomē notiks 2018. gada rudenī. Tās transponēšana valsts tiesību aktos dalībvalstīm jāveic 21 mēneša laikā^[1].

Direktīvā ir iekļauti īpaši noteikumi nepilngadīgu personu aizsardzībai, kas attiecas gan uz tradicionālo apraidi, gan pieprasījuma video jomu. Šos noteikumus papildināja 1998. un 2006. gada ieteikumi par nepilngadīgu personu un cilvēka cieņas aizsardzību. 2012. gadā tika pieņemta Eiropas stratēģija par to, lai internetu padarītu par bērniem labāku vidi, un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta ietvaros to atbalsta ar programmu “Bērniem labāks internets” un īpašu [portālu](#) (agrāk programma “Drošāks internets”).

2. Autortiesības digitālajā vienotajā tirgū

ES pašlaik strādā pie autortiesību noteikumu modernizācijas digitālajā vienotajā tirgū, lai sasniegtu vairākus pamatmērķus: 1) labāku pārrobežu pieejamību tiešsaistes saturam, 2) plašākas iespējas [izmantot ar autortiesībām aizsargātus materiālus izglītībai, pētniecībai un kultūras mantojuma saglabāšanai](#), 3) autortiesību tirgus labāku darbību un 4) [Marrākešas līguma](#) prasību ieviešanu ES tiesību aktos. Notiek sarunas, kurās apspriež tiesību aktu kopumu autortiesību jomā.

[1] Papildu informācijai skatīt procedūras [2016/0151\(COD\)](#) dokumentāciju.

3. Eiropas kino mantojums

Savienības rīcības mērķis ir veicināt dalībvalstu sadarbību Eiropas nozīmes kultūras mantojuma glabāšanā un sargāšanā (LESD 167. pants). Dalībvalstīm paredzētajā ieteikumā par Eiropas kino mantojumu tiek prasīts to metodiski apkopot, katalogizēt, saglabāt un restaurēt, lai to varētu nodot turpmākajām paaudzēm. Reizi divos gados ES dalībvalstīm jāziņo par šajā jomā paveikto, un Komisija uz šīs informācijas pamata sagatavo īstenošanas ziņojumu.

B. Radošā Eiropa

Programmas “Radošā Eiropa” apakšprogramma *MEDIA* kopš 1991. gada ir piektā daudzgadu programma audiovizuālo nozaru atbalstam. Tā balstās uz iepriekšējo programmu *MEDIA* un *MEDIA Mundus* (2007–2013) sasniegumiem. Programmas “Radošā Eiropa” kopējais budžets ir 1,46 miljardi EUR (2014–2020), kas ir 9 % vairāk nekā iepriekšējām programmām. Vismaz 56 % no šīs summas tiek atvēlēti apakšprogrammai *MEDIA*. Tā sniedz atbalstu un finansēšanas iespējas saistībā ar filmu un televīzijas projektiem, kinoteātru tīkliem, filmu festivāliem, auditorijas attīstību, apmācības pasākumiem audiovizuālās nozares profesionāļiem, piekļuvi tirgiem, izplatīšanu, videospēļu izstrādi, izplatīšanu tiešsaistē un starptautiskajiem kopražojumu fondiem. 2018. gada 30. maijā Komisija publicēja priekšlikumu regulai, ar ko izveido turpmāko programmu “Radošā Eiropa” (2021–2027). Sadaļai *MEDIA* ierosinātais budžets ir līdz pat 1,081 miljardam EUR (58,43 % no kopējā jaunās programmas finansējuma). Eiropas Parlaments un Padome pašlaik izskata Komisijas priekšlikumu.

C. Plašsaziņas līdzekļu lietotprasme un plašsaziņas līdzekļu plurālisms

Plašsaziņas līdzekļu lietotprasme ir spēja piekļūt plašsaziņas līdzekļiem, saprast un kritiski izvērtēt dažādus plašsaziņas līdzekļu aspektus un to saturu, kā arī veidot saziņu dažādās situācijās. Tā ir pamatprasme gan jauniem cilvēkiem, gan arī pieaugušajiem. ES uzskata, ka plašsaziņas līdzekļu lietotprasme ir svarīgs faktors aktīvai pilsoņu iesaistei mūsdienu informācijas sabiedrībā. Padomes 2016. gada 30. maija secinājumos par plašsaziņas līdzekļu lietotprasmes un kritiskas domāšanas attīstīšanu ar izglītības un apmācības palīdzību uzsvērts, ka plašsaziņas līdzekļu lietotprasme interneta un sociālo plašsaziņas līdzekļu laikmetā ir svarīgāka nekā jebkad agrāk un tai ir jābūt neatņemamai izglītības un apmācības sastāvdaļai visos līmeņos.

Lai nodrošinātu plašsaziņas līdzekļu plurālismu, Eiropas plašsaziņas līdzekļu vidē ir nepieciešama pārredzamība, brīvība un daudzveidība. 2012. gada sākumā Eiropas Savienība Robēra Šūmaņa Augstāko studiju centrā izveidoja Plašsaziņas līdzekļu plurālisma un brīvības centru (*CMPF*), kas ir Florences Eiropas Universitātes institūta pētnieciska ierosme ar ES līdzfinansējumu. *CMPF* izveide ir vēl viens posms Komisijas nerimstošajos centienos nodrošināt viedokļu dažādību plašsaziņas līdzekļos un aizsargāt to brīvību Eiropā, kā arī noteikt pasākumus, kas veicami Eiropas un valstu līmenī, lai sekmētu šo mērķu sasniegšanu.

D. Citas iniciatīvas

Kannu kinofestivāla laikā ES organizē diskusijas un seminārus par dažādām tēmām, piemēram, filmu finansēšana, to izplatīšana, auditorijas attīstība un inovācija.

2015. gadā tika izveidots [Eiropas filmu forums](#), kas ir platforma strukturētam dialogam starp politikas veidotājiem un audiovizuālās nozares pārstāvjiem. Lai popularizētu Eiropas jaunus režisorus, kuri ir piedalījušies no programmas *MEDIA* finansētās mācībās, 2004. gadā tika ieviests apbalvojums “Eiropas Savienības jaunais talants”. [“European Border Breakers Award”](#) ir balva jaunajiem māksliniekiem, ko līdzfinansē no programmas “Radošā Eiropa”.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments arvien uzsvēris, ka ES ir jāstimulē audiovizuālās nozares izaugsme un konkurētspēja, vienlaicīgi norādot uz šīs nozares plašo nozīmi kultūras daudzveidības saglabāšanā.

1. Eiropas audiovizuālā nozare

Balstoties uz 2011. gada 16. novembra rezolūciju par Eiropas kino digitālajā laikmetā^[2], Parlaments 2015. gada 28. aprīļa rezolūcijā par Eiropas kino digitālajā laikmetā^[3] puda stingru atbalstu Eiropas filmu veidotājiem un uzsvēra programmas “Radošā Eiropa” apakšprogrammas *MEDIA* finansiālā atbalsta nozīmi. Tika uzsvērtā arī kinomākslas izpratnes un auditorijas attīstības nozīme.

2012. gada 11. septembra rezolūcijā par audiovizuālo darbu izplatīšanu tiešsaistē Eiropas Savienībā^[4] analizēti autortiesību aspekti un problēmas, ko saistībā ar autortiesību aizsardzību rada audiovizuālo darbu digitālā pieejamība. 2017. gada janvārī Kultūras un izglītības (CULT) komiteja balsoja par Īstenošanas ziņojumu par programmu “Radošā Eiropa” un tās *MEDIA* apakšprogrammu, savukārt attiecīgā rezolūcija^[5] tika pieņemta 2017. gada 2. marta plenārsēdē. Šajā rezolūcijā tika uzsvērts, ka ir nepieciešams atbilstošs budžets un vienkāršotas administratīvās procedūras, lai panāktu lielāku ietekmi. Deputāti arī uzsvēra, ka ir svarīgi atvieglot finansējuma pieejamību maza mēroga organizācijām vai projektiem.

2. LUX balva

Eiropas Parlamenta izveidotā LUX balva pirmo reizi tika piešķirta 2007. gadā, un tās mērķis ir veicināt Eiropas darbu izplatīšanu visā ES, paredzot līdzekļus filmu subtitrēšanai 24 ES oficiālajās valodās, tostarp darba oriģinālvalodā, kā arī to pielāgošanu nedzirdīgajiem un vārdzirdīgajiem.

3. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva (AVMSD)

Eiropas Parlaments vairākās astoņdesmitajos gados un deviņdesmito gadu sākumā pieņemtajās rezolūcijās par televīziju atkārtoti aicināja noteikt vienotus tehniskos standartus attiecībā uz tiešraidēm, izmantojot satelītu, un attiecībā uz augstas izšķirtspējas televīziju. *TVwF* direktīva tika pieņemta 1989. gadā, un kopš tā laika Parlaments pastāvīgi paudis tai stingru atbalstu. Direktīva tika pārskatīta 1997. un 2007. gadā un pēc tam pārdēvēta par Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu

[2]OV C 153 E, 31.5.2013., 102. lpp.

[3]OV L 346, 21.9.2016., 10. lpp.

[4]OV C 353 E, 3.12.2013., 64. lpp.

[5]OV C 263, 25.7.2018., 19. lpp.

(AVMSD). Direktīva tika pieņemta pēc sarunām starp Eiropas Parlamentu un Padomi, kurās lielākoties tika ņemtas vērā Eiropas Parlamenta pirmajā lasījumā paustās bažas.

Parlaments ļoti cieši seko AVMSD īstenošanai. 2013. gada 22. maija rezolūcijā par Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas īstenošanu^[6] Parlaments iepazīstināja ar vairākiem novērojumiem un ieteikumiem, jo īpaši attiecībā uz pieejamību, Eiropas audiovizuālo darbu veicināšanu, nepilngadīgo aizsardzību, reklāmu, nākotnes uzdevumiem un starptautisko konkurenci.

2013. gada 4. jūlija rezolūcijā par hibrīdtelevīziju^[7] Parlaments aicināja Komisiju novērtēt, cik tāl ir nepieciešams pārskatīt AVMSD un citus spēkā esošos noteikumus tīkla un plašsaziņas līdzekļu regulējuma jomā (jeb t.s. telesakaru paketē). Pārskatīšana jo īpaši nepieciešama noteikumiem par atrodamību un nediskriminējošu piekļuvi platformām gan satura sniedzējiem un satura izstrādātājiem, gan arī lietotājiem, paplašinot platformas jēdzienu, turklāt esošie tiesību akti jāpielāgo jaunajiem apstākļiem, piemēram, hibrīdtelevīzijas attīstībai.

2014. gada 12. martā Parlaments pieņēma rezolūciju par gatavošanos pilnīgi konverģētai audiovizuālajai pasaulei^[8] (reaģējot uz Komisijas Zaļo grāmatu par šo pašu jautājumu). Šajā dokumentā Parlaments ņem vērā tirgu konverģenci, uzsver nepieciešamību arī turpmāk nodrošināt piekļuvi un atrodamību un saglabāt dažādību un atšķirīgus finansēšanas modeļus, analizē stāvokli infrastruktūras un frekvenču, kā arī vērtību un tiesiskā regulējuma jomā.

Ņemot vērā šīs Parlamenta rezolūcijas un straujās pārmaiņas audiovizuālajā nozarē, 2016. gada 25. maijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumu par AVMSD pārskatīšanu. Atbilstoši parastajai likumdošanas procedūrai CULT komiteja kā vadošā atbildīgā komiteja 2017. gada aprīlī balsoja par tās ziņojumu un nolēma uzsākt iestāžu sarunas ar Padomi. Pēc sarunu starp Padomi un Parlamentu pabeigšanu 2018. gada 6. jūnijā komitejas balsojums notika 2018. gada 11. jūlijā. Pārskatītie tiesību akti attieksies gan uz raidorganizācijām, gan arī uz pieprasījumuvideo un video koplietošanas platformām, piemēram, *Netflix*, *YouTube* vai *Facebook*, kā arī uz tiešraides straumēšanas un video koplietošanas platformām. Parlamenta sarunu vedējiem arī izdevās nodrošināt labāku bērnu aizsardzību, stingrākus noteikumus par reklāmām un prasību, ka vismaz 30 % satura televīzijas kanālos un VOD platformās ir jābūt Eiropas programmām. Balsojums plenārsēdē par jauno noteikumu pieņemšanu notika 2018. gada 2. oktobrī.

Katarzyna Anna Iskra
10/2018

[6]OV C 55, 12.2.2016., 71. lpp.

[7]OV C 75, 26.2.2016., 141. lpp.

[8]OV C 378, 9.11.2017., 140. lpp.

